

(ร่าง) คำชี้แจง

เครื่องมือวัดและประเมินความสามารถและทักษะ
ตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
“ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย”

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คำชี้แจง

๑. เครื่องมือวัดและประเมินผลฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อ

๑) ประเมินการฟัง คู พุด อ่าน เขียนอย่างมีมารยาท

๒) ประเมินการพูด เขียน แสดงความรู้ ความคิด จากเรื่องที่ฟัง คู อ่านอย่างมีเหตุผล

๒. เครื่องมือวัดและประเมินผลฉบับนี้แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ การฟัง คู พุด อ่าน เขียนอย่างมีมารยาท

ตอนที่ ๒ การพูด เขียน แสดงความรู้ ความคิด จากเรื่องที่ฟัง คู อ่านอย่างมีเหตุผล

๓. วิธีการประเมินและการแปลผล

ตอนที่ ๑ การฟัง คู พุด อ่าน เขียนอย่างมีมารยาท

วิธีการประเมิน สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะฟัง คู พุด อ่าน เขียนในชั้นเรียน หรือสถานที่อื่นๆ ตามรายการประเมิน แล้วเทียบกับเกณฑ์เป็นระดับคะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน ๔ หมายถึง แสดงพฤติกรรม/ปฏิบัติเป็นประจำ

ระดับคะแนน ๓ หมายถึง แสดงพฤติกรรม/ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

ระดับคะแนน ๒ หมายถึง แสดงพฤติกรรม/ปฏิบัติน้อย

ระดับคะแนน ๑ หมายถึง แสดงพฤติกรรม/ปฏิบัติน้อยมาก/ไม่เคย

รายการประเมิน

รายการประเมิน	ระดับคะแนน			
	๔	๓	๒	๑
การฟัง				
๑. ตั้งใจฟัง ตามองผู้พูด				
๒. ไม่รบกวนผู้อื่นขณะที่ฟัง				
๓. ไม่แสดงกิริยาอาการที่ไม่เหมาะสม เช่น โห่ ฮา หาว				
๔. ให้เกียรติผู้พูดด้วยการปรบมือ				
๕. ไม่พูดสอดแทรกขณะที่ฟัง				
การดู				
๑. ตั้งใจดู				
๒. ไม่ส่งเสียงดังหรือแสดงอาการรบกวนสมาธิของผู้อื่น				
การพูด				
๑. ใช้ถ้อยคำและกิริยาที่สุภาพเหมาะสมกับเวลา สถานที่ และบุคคล				
๒. พูดด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล น่าฟัง				
๓. ไม่พูดสอดแทรกในขณะที่ผู้อื่นกำลังพูด				
๔. ไม่พูดล้อเลียนให้ผู้อื่นได้รับความอับอายหรือเสียหาย				

รายการประเมิน	ระดับคะแนน			
	๔	๓	๒	๑
การอ่าน				
๑. ไม่อ่านเสียงดังรบกวนผู้อื่น				
๒. ไม่เล่นกันขณะที่อ่าน				
๓. ไม่ฉีก พับ หรือ จิก เขียนเล่นในหนังสือ				
๔. ไม่แย่งอ่านหรือชะงักหน้าไปอ่านขณะที่ผู้อื่นกำลังอ่านอยู่				
๕. ไม่ทิ้งหนังสือไว้เกะกะ ต้องเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย				
๖. จับหนังสือถูกต้องขณะที่อ่าน				
การเขียน				
๑. เขียนหนังสือด้วยลายมืออ่านง่าย				
๒. เมื่อเขียนผิดลบจนสะอาดแล้วจึงเขียนใหม่				
๓. ไม่ขีดเขียนเล่นตามโต๊ะ เก้าอี้ ฝาผนัง หรือที่สาธารณะ				
๔. ใช้ภาษาเขียนอย่างเหมาะสมกับเวลา สถานที่ และบุคคล				
๕. ไม่เขียนล้อเลียนผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย				

การแปลผล นำคะแนนรวมทุกรายการประเมินของนักเรียนรายบุคคลหารด้วยจำนวนรายการประเมินแล้วเทียบกับเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

คะแนน ๓.๕๑ – ๔.๐๐	หมายถึง	ดีเยี่ยม
คะแนน ๒.๕๑ – ๓.๕๐	หมายถึง	ดี
คะแนน ๑.๕๑ – ๒.๕๐	หมายถึง	พอใช้
คะแนน ๑.๐๐ – ๑.๕๐	หมายถึง	ควรปรับปรุง

ตัวอย่างการคิดคะแนน

ที่	ชื่อ - สกุล นักเรียน	รายการประเมิน																			
		การฟัง							การดู					การพูด							
		รายการ ที่ ๑	รายการ ที่ ๒	รายการ ที่ ๓	รายการ ที่ ๔	รายการ ที่ ๕	รวม คะแนน ที่ได้	รวม หารด้วย รายการ ประเมิน	สรุปผล การ ประเมิน	รายการ ที่ ๑	รายการ ที่ ๒	รวม คะแนน ที่ได้	รวม หารด้วย รายการ ประเมิน	สรุปผล การ ประเมิน	รายการ ที่ ๑	รายการ ที่ ๒	รายการ ที่ ๓	รายการ ที่ ๔	รวม คะแนน ที่ได้	รวม หารด้วย รายการ ประเมิน	สรุปผล การ ประเมิน
๔	๔	๔	๔	๔	๔	๒๐	๔.๐๐		๔	๔	๘	๔.๐๐		๔	๔	๔	๔	๑๖	๔.๐๐		
๑	เด็กหญิงมารยาท เรียบร้อย	๓	๔	๔	๔	๔	๑๕	๓.๗๕	ดีมาก	๔	๔	๘	๔.๐๐	ดีมาก	๓	๔	๔	๔	๑๕	๓.๗๕	ดีเยี่ยม
๒	เด็กชายลักษณะ ดีจริง	๓	๓	๓	๓	๓	๑๕	๓.๐๐	ดี	๓	๓	๖	๓.๐๐	ดี	๓	๓	๓	๓	๑๒	๓.๐๐	ดี
๓	เด็กชายสุภาพ ล้อสาร	๒	๒	๓	๓	๒	๑๒	๒.๔๐	พอใช้	๒	๓	๕	๒.๕๐	พอใช้	๒	๒	๓	๓	๑๐	๒.๕๐	พอใช้
๔	เด็กหญิงไพเราะ ใจงาม	๑	๑	๑	๒	๒	๗	๑.๔๗	ควร ปรับ ปรุง	๑	๑	๒	๑.๐๐	ควร ปรับ ปรุง	๑	๑	๑	๒	๕	๑.๒๕	ควร ปรับ ปรุง

ตัวอย่างการคิดคะแนน

ที่	ชื่อ – สกุล นักเรียน	รายการประเมิน																
		การอ่าน								การเขียน								
		รายการที่ ๑	รายการที่ ๒	รายการที่ ๓	รายการที่ ๔	รายการที่ ๕	รายการที่ ๖	รวมคะแนนที่ได้	คะแนนหารด้วยรายการประเมิน	สรุปผลการประเมิน	รายการที่ ๑	รายการที่ ๒	รายการที่ ๓	รายการที่ ๔	รายการที่ ๕	รวมคะแนนที่ได้	คะแนนหารด้วยรายการประเมิน	สรุปผลการประเมิน
๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๒๔	๔.๐๐		๔	๔	๔	๔	๔	๑๖	๔.๐๐		
๑	เด็กหญิงมารยาท เรียบร้อย	๓	๔	๔	๔	๔	๓	๒๒	๓.๖๗	ดีเยี่ยม	๓	๔	๔	๔	๑๕	๓.๗๕	๓.๗๕	ดีเยี่ยม
๒	เด็กชายลักษณะ ดีจริง	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๑๘	๓.๐๐	ดี	๓	๓	๓	๓	๑๒	๓.๐๐	๓.๐๐	ดี
๓	เด็กชายสุภาพ สื่อสาร	๒	๒	๓	๓	๒	๒	๑๔	๒.๓๓	พอใช้	๒	๒	๓	๓	๑๐	๒.๕๐	๒.๕๐	พอใช้
๔	เด็กหญิงไพเราะ ใจงาม	๑	๑	๑	๒	๒	๒	๘	๑.๕๐	ควรปรับปรุง	๑	๑	๑	๒	๕	๑.๒๕	๑.๒๕	ควรปรับปรุง

ตอนที่ ๒ การพูด เขียน แสดงความรู้ ความคิด จากเรื่องที่ฟัง ดู อ่านอย่างมีเหตุผล

วิธีการประเมิน ให้คะแนนนักเรียนตามรายการประเมิน โดยเทียบกับเกณฑ์เป็นระดับคะแนน

ดังนี้

ระดับคะแนน ๔	หมายถึง	ดีเยี่ยม
ระดับคะแนน ๓	หมายถึง	ดี
ระดับคะแนน ๒	หมายถึง	พอใช้
ระดับคะแนน ๑	หมายถึง	ควรปรับปรุง

เกณฑ์การประเมิน

๑. การเขียนแสดงความรู้ ความคิด จากเรื่องที่ฟัง ดู อ่านอย่างมีเหตุผล

รายการประเมิน	ระดับคะแนน			
	๔	๓	๒	๑
๑. เนื้อหา	เขียนแสดงความรู้ ถูกต้อง ครบถ้วน และแสดงความคิด อย่างมีเหตุผล ชัดเจน พร้อมมีข้อมูล สนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	เขียนแสดงความรู้ ถูกต้อง ครบถ้วน และแสดงความคิด อย่างมีเหตุผล ชัดเจน พร้อมมีข้อมูล สนับสนุน	เขียนแสดงความรู้ ถูกต้อง ครบถ้วน และแสดงความคิด อย่างมีเหตุผล ชัดเจน	เขียนแสดงความรู้ ถูกต้องบางส่วน หรือแสดงความคิด ได้บ้าง
๒. การใช้ภาษา	ใช้คำถูกต้อง เหมาะสมกับบริบท และสละสลวย	ใช้คำถูกต้อง เหมาะสมกับบริบท	ใช้คำไม่ถูกต้อง หรือ ไม่เหมาะสม กับบริบท ๑-๓ คำ	ใช้คำไม่ถูกต้อง หรือ ไม่เหมาะสม กับบริบท ๔ คำ ขึ้นไป
๓. การเขียนสะกดคำ	เขียนสะกดคำถูกต้อง ทุกคำ	เขียนสะกดคำ ผิด ๑-๒ คำ	เขียนสะกดคำ ผิด ๓-๔ คำ	เขียนสะกดคำ ผิด ๕ คำ ขึ้นไป
๔. ความสะอาด เรียบร้อย	เขียนอ่านง่าย สะอาด ไม่มีรอยชูดลบขีดฆ่า	เขียนอ่านง่าย สะอาด แต่มีรอยชูดลบขีดฆ่า ๑-๒ แห่ง	เขียนอ่านง่าย สะอาด แต่มีรอยชูดลบขีดฆ่า ๓-๔ แห่ง	เขียนอ่านยาก ไม่สะอาด หรือมี รอยชูดลบขีดฆ่า ๕ แห่ง ขึ้นไป

* ในที่นี้ให้น้ำหนักคะแนนแต่ละรายการประเมินมีค่าเท่ากับ ๑

การแปลผล นำคะแนนรวมทุกรายการประเมินของนักเรียนรายบุคคลหารด้วยจำนวนรายการประเมิน แล้วเทียบกับเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

คะแนน ๓.๕๑ – ๔.๐๐	หมายถึง	ดีเยี่ยม
คะแนน ๒.๕๑ – ๓.๕๐	หมายถึง	ดี
คะแนน ๑.๕๑ – ๒.๕๐	หมายถึง	พอใช้
คะแนน ๑.๐๐ – ๑.๕๐	หมายถึง	ควรปรับปรุง

ตัวอย่างการคิดคะแนน

ที่	ชื่อ - สกุล นักเรียน	รายการประเมิน				รวมคะแนนที่ได้	คะแนนรวมหารด้วยรายการประเมิน	สรุปผลการประเมิน
		รายการที่ ๑	รายการที่ ๒	รายการที่ ๓	รายการที่ ๔			
		๔	๔	๔	๔			
๑	เด็กหญิงมารยาท เรียบร้อย	๓	๔	๔	๔	๑๕	๓.๗๕	ดีเยี่ยม
๒	เด็กชายลักษณะ ดิจริง	๓	๓	๓	๓	๑๒	๓.๐๐	ดี
๓	เด็กชายสุภาพ ตื่อสาร	๒	๒	๓	๓	๑๐	๒.๕๐	พอใช้
๔	เด็กหญิงไพเราะ ใจงาม	๑	๑	๑	๒	๕	๑.๒๕	ควรปรับปรุง

๒. การพูดแสดงความรู้ ความคิด จากเรื่องที่ฟัง ดู อ่านอย่างมีเหตุผล

รายการประเมิน	ระดับคะแนน			
	๔	๓	๒	๑
๑. เนื้อหา	พูดแสดงความรู้ ถูกต้อง ครบถ้วน และแสดงความคิดเห็น อย่างมีเหตุผล ชัดเจน พร้อมมีข้อมูล สนับสนุนที่น่าเชื่อถือ	พูดแสดงความรู้ ถูกต้อง ครบถ้วน และแสดงความคิดเห็น อย่างมีเหตุผล ชัดเจน พร้อมมีข้อมูล สนับสนุน	พูดแสดงความรู้ ถูกต้อง ครบถ้วน และแสดงความคิดเห็น อย่างมีเหตุผล ชัดเจน	พูดแสดงความรู้ ถูกต้องบางส่วน หรือแสดงความคิดเห็น ได้บ้าง
๒. การออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำ	ออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำชัดเจน ทุกคำ	ออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำ ผิด ๑-๒ คำ	ออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำ ผิด ๓-๔ คำ	ออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำ ผิด ๕ คำ ขึ้นไป
๓. ความมั่นใจ	พูดอย่างคล่องแคล่ว มั่นใจ ไม่ผิดพลาด สบสายตาคู่ฟัง ตลอดเวลา	พูดอย่างคล่องแคล่ว มั่นใจ ผิดพลาด เล็กน้อย สบสายตาคู่ฟังตลอดเวลา	พูดอย่างมั่นใจ ผิดพลาดเล็กน้อย สบสายตาคู่ฟังบ้าง	พูดอย่างไม่มั่นใจ ผิดพลาดค่อนข้างมาก ไม่สบสายตาคู่ฟัง

* ในที่นี้ให้น้ำหนักคะแนนแต่ละรายการประเมินมีค่าเท่ากับ ๑

การแปลผล นำคะแนนรวมทุกรายการประเมินของนักเรียนรายบุคคลหารด้วยจำนวนรายการประเมิน แล้วเทียบกับเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

คะแนน ๓.๕๑ – ๔.๐๐	หมายถึง	ดีเยี่ยม
คะแนน ๒.๕๑ – ๓.๕๐	หมายถึง	ดี
คะแนน ๑.๕๑ – ๒.๕๐	หมายถึง	พอใช้
คะแนน ๑.๐๐ – ๑.๕๐	หมายถึง	ควรปรับปรุง

ตัวอย่างการคิดคะแนน

ที่	ชื่อ – สกุล นักเรียน	รายการประเมิน			รวมคะแนน ที่ได้	คะแนนรวม หารด้วย รายการ ประเมิน	สรุปผล การ ประเมิน
		รายการ ที่ ๑	รายการ ที่ ๒	รายการ ที่ ๓			
		๔	๔	๔			
๑	เด็กหญิงมารยาท เรียบร้อย	๓	๔	๔	๑๑	๓.๖๗	ดีเยี่ยม
๒	เด็กชายลักษณะ ดีจริง	๓	๓	๓	๙	๓.๐๐	ดี
๓	เด็กชายสุภาพ สื่อสาร	๒	๒	๓	๗	๒.๓๓	พอใช้
๔	เด็กหญิงไพเราะ ใจงาม	๑	๑	๑	๓	๑.๐๐	ควร ปรับปรุง

สรุปผลการประเมินความสามารถและทักษะตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ด้านทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

นักเรียนต้องได้ผลการประเมินในระดับพอใช้ขึ้นไปทุกตอน คือ

ตอนที่ ๑ การฟัง ดู พูด อ่าน เขียนอย่างมีมารยาท

ตอนที่ ๒ การพูด เขียน แสดงความรู้ ความคิด จากเรื่องที่ฟัง ดู อ่านอย่างมีเหตุผล

ที่	ชื่อ – สกุล นักเรียน	ผลการประเมิน		สรุป
		ตอนที่ ๑	ตอนที่ ๒	
๑	เด็กหญิงมารยาท เรียบร้อย	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ผ่าน
๒	เด็กชายลักษณะ ดีจริง	ดี	ดี	ผ่าน
๓	เด็กชายสุภาพ สื่อสาร	พอใช้	พอใช้	ผ่าน
๔	เด็กหญิงไพเราะ ใจงาม	ควรปรับปรุง	ควรปรับปรุง	ไม่ผ่าน
๕	เด็กชายเทิดศักดิ์ รักษาดี	ดี	ควรปรับปรุง	ไม่ผ่าน

(ร่าง) เครื่องมือวัดและประเมินผล

ความสามารถและทักษะตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
“ทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย”

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

ความสามารถและทักษะตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
ด้านทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย

ตอนที่ ๑

คำชี้แจง สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะที่ฟัง ดู พูด อ่าน เขียนในชั้นเรียน หรือสถานที่อื่นๆ แล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ในระดับคะแนนที่ตรงกับพฤติกรรม/การปฏิบัติของนักเรียนตามความเป็นจริง

ระดับคะแนน ๔	หมายถึง	แสดงพฤติกรรม/ปฏิบัติเป็นประจำ
ระดับคะแนน ๓	หมายถึง	แสดงพฤติกรรม/ปฏิบัติเป็นบางครั้ง
ระดับคะแนน ๒	หมายถึง	แสดงพฤติกรรม/ปฏิบัติน้อย
ระดับคะแนน ๑	หมายถึง	แสดงพฤติกรรม/ปฏิบัติน้อยมาก/ไม่เคย

รายการประเมิน	ระดับคะแนน			
	๔	๓	๒	๑
การฟัง				
๑. ตั้งใจฟัง ตามองผู้พูด				
๒. ไม่รบกวนผู้อื่นขณะที่ฟัง				
๓. ไม่แสดงกิริยาอาการที่ไม่เหมาะสม เช่น โห่ ฮา หาว				
๔. ให้เกียรติผู้พูดด้วยการปรบมือ				
๕. ไม่พูดสอดแทรกขณะที่ฟัง				
รวมคะแนน				
การดู				
๑. ตั้งใจดู				
๒. ไม่ส่งเสียงดังหรือแสดงอาการรบกวนสมาชิกของผู้อื่น				
รวมคะแนน				
การพูด				
๑. ใช้ถ้อยคำและกิริยาที่สุภาพเหมาะสมกับเวลา สถานที่ และบุคคล				
๒. พูดด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล น่าฟัง				
๓. ไม่พูดสอดแทรกในขณะที่ผู้อื่นกำลังพูด				
๔. ไม่พูดล้อเลียนให้ผู้อื่นได้รับความอับอายหรือเสียหาย				
รวมคะแนน				

รายการประเมิน	ระดับคะแนน			
	๔	๓	๒	๑
การอ่าน				
๑. ไม่อ่านเสียงดังรบกวนผู้อื่น				
๒. ไม่เล่นกันขณะที่อ่าน				
๓. ไม่ฉีก พับ หรือ จีด เขียนเล่นในหนังสือ				
๔. ไม่แย่งอ่านหรือชะโงกหน้าไปอ่านขณะที่ผู้อื่นกำลังอ่านอยู่				
๕. ไม่ทิ้งหนังสือไว้เกะกะ ต้องเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย				
๖. จับหนังสือถูกต้องขณะที่อ่าน				
รวมคะแนน				
การเขียน				
๑. เขียนหนังสือด้วยลายมืออ่านง่าย				
๒. เมื่อเขียนผิดพลาดจนสะอาดแล้วจึงเขียนใหม่				
๓. ไม่จีดเขียนเล่นตามโต๊ะ เก้าอี้ ฝาผนัง หรือที่สาธารณะ				
๔. ใช้ภาษาเขียนอย่างเหมาะสมกับเวลา สถานที่ และบุคคล				
๕. ไม่เขียนล้อเลียนผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย				
รวมคะแนน				

ความสามารถและทักษะตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
ด้านทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ตามช่วงวัย

ตอนที่ ๒

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านเรื่องที่กำหนดให้ โดยใช้เวลาในการอ่าน ๑๐ นาที แล้วทำกิจกรรมต่อไปนี้

- เขียนแสดงความรู้ ความคิดจากเรื่องที่อ่านอย่างมีเหตุผล ใช้เวลา ๑๕ นาที
- พูดแสดงความรู้ ความคิดจากเรื่องที่อ่านอย่างมีเหตุผล ใช้เวลา ๕ นาที

การเลือกหอมหนุนศิริระ

การเลือกใช้หอมที่เหมาะสม ทำให้ออนหลับสนิทยิ่งขึ้น มีหลักในการเลือกหอมหนุนศิริระ คือ ดูในแง่ความสูง ความแข็ง และความยืดหยุ่น ในแง่ความสูงของหอมย้อมแตกต่างกันไปแล้วแต่บุคคล แต่ถ้าในแง่ของศิริระความสูงของหอมควรอยู่ในราว ๘-๑๕ เซนติเมตร จึงจะเหมาะสมที่สุด

สำหรับความแข็ง หอมหนุนศิริระควรจะทำให้มีความพอเหมาะพอดี เพราะถ้าแข็งเกินไปจะกระทบกระเทือนถึงการหมุนเวียนของโลหิตเป็นเหตุให้ศิริระเกิดอาการชาได้

หลักประการสุดท้าย คือ ความยืดหยุ่น ความยืดหยุ่นของหอมหนุนศิริระให้มีเพียงเล็กน้อยก็พอ เพราะถ้ายืดหยุ่นมากเกินไปจะทำให้กล้ามเนื้อที่ต้นคอเกร็งอาการเพื่อย และมีอันตรายได้

เคล็ดลับสุดท้าย คือ วัสดุอัดหอม ถ้าใช้วัสดุอัดหอมที่เป็นสมุนไพรบางอย่างใส่เข้าไปบ้าง ได้แก่ ดอกเก๊กฮวย เปลือกถั่วเขียว ซึ่งมีสรรพคุณในการแก้พิษ ทำลายพิษร้าย และทำให้ตาสว่างได้อีกด้วย

ที่มา : หนังสือเพื่อนคู่คิด. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน). หน้า ๖๑-๖๒.